

Највећи изазов за свако стваралаштво а самим тим и за књижевност састоји се у томе да се сирови призори свакодневног живота обликују литерарним средствима. Када се деси да живот надмаши литературу, онда се налазимо на огољеном простору тривијалне памфлетистике. То је она стална борба против баналности о којој је говорио Данило Киш.

„Преобликовати живот у нови, непознати и заводљиви свет литературе, то могу само писци који не користе књижевни израз да би у ствари писали политикантске трактате покушавајући да их преименују у високопарну ‘метафизичку’ литературу саздану од тзв. демистификаторског приступа стварности. Тачније неутралисати притисак историје на свест и душу, преобратити тегобу у духовни образац: то је све што књижевност хоће и може. Или ћемо изразом савладати притисак, показати га у односу према осталим, смртним и пролазним људским искуствима, или ће нам надљудске силе заледити реч у грлу и учинити нас луткама на својој позорници.“ Овим речима је Мића Данојлић оцртао сложен и противречан однос књижевности, историје, политике и стварности. Са овим изазовом се вероватно сусреће сваки озбиљан писац, а судећи по обиму текста и претенциозном фикционалном приступу, није му одолео ни Сретен Угрочић у роману – нефикцији *Незнаном јунаку*.

О овој књизи се не може говорити као о литерарној творевини јер је она то најмање, више се може ишчитавати као посебна врста политикантског памфлета који се уклапа у успостављену идеологију у којој се Србија третира као земља ван цивилизације и модерног света, а Срби као варвари и митомани. Овом књигом та врста идеологије треба да добије и канонски књижевни облик. Сам памфлет је, како то каже Мића Данојлић, „поштовања вредан књижевни род, у којем су се огледали Лутер, Паскал, Томас Мор, Маркс, Милтон, Берк, Дидро, Лаза Костић и Крлежа. Ако су толики врсни посезали за овим жанром да би изразили шта осећају и мисле, зашто бисмо ми у овом нашем веку и у нашем простору овакав облик морали избегавати.“ Али овде се не ради о памфлету као књижевном жанру већ о тежњи да се ауторова политичка и идеолошка становишта преточе у литерарни облик. Међутим, у својим намерама он је достигао само ниво осредње политичке памфлетистике јер се у овом рогобатном роману подухватио задатка који правазилази његове стваралачке могућности.

Писац који је недавно изјавио да је Гаврило Принцип већи терориста од Осаме Бин Ладена настоји да докаже да „Принципи не верују животу, као и обрнуто: живот не верује принципима“.

Сретен Угричић као демистификатор српства

Пише: Маринко М. Вучинић
недеља, 23 мај 2010 13:07

„Изневерити и бити изневерен, у томе је ствар

Принцип искључења другог: тероризам. Ако морају да страдају невини нека

Нека страдају. Принцип искључења првог

Бог ћути.“

Али Сретен Угричић неће изневерити себе јер, веома принципијелно, суочава атентатора Гаврила Принципа са страшним иследником из царске Вијене али и са Богом.

„Како ћеш, дете моје, пред страшног иследника из царске Вијене?

Принцип ћути

А како ћеш пред Бога? Трудницу си усмртио.

Принцип ћути.

Ћутиш, ћутиш – каже анђео – али ја од тебе нећу отићи

Тераћемо се сто година.

Сад је Диктатор у другом телу и ту као да је одувек био, то је једина

истина Србија, ништа друго није важно, атентата као да није било, све у

најбољем реду, миру и поретку, збринуто, спасено, благословено,

непобедиво.“

У овој књизи аутор се позабавио и слетањем и небом Србије на коме нема никаквих звезда па ни приручних. Али зато се може на страницама овог левитирајућег памфлета прочитати да се путницима жели што краћи боравак у Србији. „Препоручујемо да одмах ставите маске за кисеоник и прочитате занимљиву брошуру о резервату нетакнуте дивљине, безобзирности, непојамности, неисвесности и варварства. Величанствена оаза непатворене диктатуре у желуцу Европе. Родитељи треба да ставе маске себи, па тек онда деци. Тако се одраста најбрже, безболно и с најмање ризика.“

У тој пишевој антиутопији нарочито је важно да се нема никакав идентитет јер „идентитет значи одрећи се слободе. Идентитет значи сврставање, припадност. А припадати значи предати се, значи ропство, значи покорност, значи имати господаре. Ко хоће идентитет, неће слободу. Ко има идентитет, нема ништа више, баш ништа.“ Ово је јасно идеолошко одређење писца који неуспешно покушава да своје ставове обаве у литерарну обланду како би нам показао своју белетристичку вештину онеобичавања. Али далеко је он од те племените стваралачке ковине јер његови политички ставови и идеолошки обрасци непрестано односе превагу у тексту који он свесрдно покушава да учини литерарним. „Срби живе у реверзибилној коми, не поштују истину – каже Луда свом Диктатору – то је, мисли се овде, наивност, глупост и немоћ, ако се ослањаш на истину и зависиш од истине. – Зашто се мучити око истине и обазирати се на истину – надовезује се Диктатор – кад може кроз прсте и низ длаку, кад постоје талови, пречице, заобилазнице, линије мањег отпора... – Али као што знате, премудри Диктаторе наш, с истином не можете бити у сродству, нити у талу. Истина није ни српска ни антисрпска. – Како то? – пита Диктатор. – До истине се не може пречицом, не може тек тако. Истина не гледа кроз прсте. И пошто тако стоје ствари, Срби су увређени чињеницама и аргументима овога света, у ствари, увређени су последицама свог понашања у таквом свету, а не некавим неправдама које трпе од других, злонамерних и опаких, како воле себи да представе стање ствари и како воли да им свет представи њихов обожавани Диктатор. Срби су веома увређени што није по њиховом – закључује Луда. Србима

свашта пада на памет – све, само не да би можда било боље да ипак промене свој однос према истини. Срби не схватају да не поштујући истину не поштују себе.“

Али Срби имају срећу што се Сретен Угричић користећи лик Луде подухватио списатељског посла да коначно и јасно каже да они не воле истину и да зато робују разним „Принципима“ који их само воде у даљу несрећу и погибелъ. Тек када буду прихватили истину о својој варварској и злочиначкој природи моћи ће да уђу у посвећени круг цивилизованих народа. Али постоји још један изузетно важан услов. Морају дефинитивно да се одрекну идентитета и националне припадности, једино тако могу показати да су ипак почели да воле и цене истину.

У псеудолитерарној пројекцији Сретена Угричића Србија се непрестано креће између настајања и нестајања, али је свеprisутан јалов и немаштовит покушај да се обави демитологизација српске историје. „А на паради, покретну платформу у бојама српске заставе вуче дванаест румених крмача, на челу с дивљим вепром уврнутих жутих кљова, Диктаторовим љубимцем. Слави се двоструко и Видовдан, највећи српски празник, и ССА, стогодишњица сарајевског атентата.“ Ово су управо редови који показују сву стваралачку немоћ аутора ове збркане књиге, он не може да се својим литерарним умећем уздигне изнад приземног идеолошког опредељења, он и не крије да покушава да своје идеолошке пројекције и политичке опсесије преточи у какву-такву литературу. Овде осим огољене и испразне политикантске памфлетистике не остаје ништа.

Аутор не пропушта да нас упуту у велику тајну да су „грађани Србије осуђени су на милост и немилост Србије. Само је Диктатор с оне стране свепржимајуће коби. Довољно је што живиш у Србији па да разумеш шта значи бити у немилости, у непатвореној немилости судбине и смисла.“

Србија је по аутору овог непостојеће-постојећег романа опседнута свепржимајућом коби српства и не може да се покрене из реверзибилне коме, немилости судбине и смисла. „Срби воле да су на таблицама квалитета живота у друштву с Африканцима, а да побеђују Немце кад год стигну, о томе да и не говоримо. Срби баш воле да буду митски народ, нема шта. Изгледа да што је Србија више Србија, што је Србија тоталнија у свом бићу и у сваком свом виду и оспољењу, то је малодушнија, лакорукија, то је безбрижнија у погледу последица које тоталност српства носи.“

Аутор је очигледно у овој књизи себи поставио веома захтеван задатак да преиспита и

демистификује све погубне последице тоталитарности српства и да нам укаже на то да живимо у зачараном кругу митоманије и одржавања националног идентитета. Сретен Угричић нас позива да се ослободимо тоталности српства и робовања националној припадности како бисмо могли да се на време прикључимо неком надолазећем свету у коме човек неће живети ни у телепатској вези са својим идентитетом, традицијом и сећањем.

Угричићев Незнани јунак стигао је наравно и на Косово. Он се пита ко скрнави споменик на Газиместану и даје нам сасвим очекивани одговор. „Ти, Незнани јуначе. Послушао си кнежев налог и дошао си, ту си, живиш на Косову, где би друго него ту. Али ниједног више Србина нема с тобом. Били су ту сви, четири милиона душа, али само један дан, били и отишли. Па и ти да одеш, не можеш. Шта ми преостаје, мислиш, него да на споменику црним спрејом исписујем: Ово није Косово.“

Ово је сасвим очекивана идеолошка завршница књиге. Као да је она и писана да би аутор изнео мишљење да Косово више није у саставу Србије, то је још један његов прилог демитологизацији и детотализацији српства које је још увек опседнуто огњиштима, територијом и националним идентитетом. Она ће свакако бити дочекана са усхићењем оних који би желели да Србију деконтаминирају и денацификују. Сретен Угричић је већ означен као „савршени антипод свему што главна интелектуална струја овдашња исповеда. Он не пристаје на неупитни говор о колективним идентитетима, одбија општа места државотворног заноса, избегава уцене заједништва, себе уопште не мази а све то излаже ненаметљивој, али свеprisутној иронији. Нема светиње, нема недодирљивог места. У Угричићевом случају субверзија је лек. Сваки је лек, међутим, помало и отров.“

За писца је најважније да оствари субверзивност у свом литерарном стваралаштву а у овој књизи Сретен Угричић је само успео да до краја обзнани идеолошке и политичке ставове. Од литературе ту није остало ни трага. Каква је иначе ситуација у нашем књижевном животу, не бих се изненадио када би ова књига била проглашена за литерарни образац модерне и либерално-демократске Србије. А и књижевне награде неће изостати.